

**UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA JISMONIY TARBIYANI O'RGATISH
USLUBLARI****N.S. Sadiyev****Pedagogika, psixologiya va sport kafedrası o'qituvchisi****Innovatsion ta'lim va iqtisodiyot fakulteti****Buxoro innovatsiyalar universiteti****<https://doi.org/10.5281/zenodo.18589237>**

Annotatsiya ushbu maqolada umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiyani o'rgatish uslublari va ularning ishlatilish usullari haqida yuritiladi.

Jismoniy tarbiyaning o'qitish predmeti sifatidagi maxsus bilim va harakat faoliyatlari o'qituvchidan o'qitishga xos ma'lum usullar va uslubiyatlarni bilishni talab etadi. Ta'lim (o'qitish)ning uslubiyatlari ko'p bo'lishiga qaramay ularning hech biri universal emas. Ta'lim uslubiyatlarining tavsifini bilish bu uslublar tarkibidan qulayini tanlab olishga, o'qitish vazifalarini hal qilish uchun nisbatan samaralilarini ajratib olishga imkon beradi. O'qitish jarayonining turli sharoitda, turli xildagi shug'ullanuvchilar bilan keng doiradagi vazifalarni hal etish imkoniyatini beradigan va tarbiyachi yoki murabbiy qo'llaydigan faoliyatni uslubiyat deb atash qabul qilingan bo'ladi. Masalan: ko'rgazmalilik bilan harakat faoliyatlari bilan tanishtirish, ularni turli yoshdagi o'quvchilar, kattalarda takomillashtirishdek turli xildagi Ta'lim vazifalarini oson hal qilishda foydalanish mumkin. Usul – bu pedagogning shunday ta'sir faoliyatiki, o'qitishning qandaydir ma'lum bir sharoitida Ta'limning xususiy vazifalarini osonhal etish uchun qo'llaniladi. Masalan: mashqni o'quvchiga yonlamasiga-o'zi yon tomoni bilan turib ko'rsatishi o'quvchiga to'g'ri turib ko'rsatgandan yaxshiroq samara beradi. Tushuncha oson hal bo'ladi. Xar bir metodning turli xil metodik usullari bo'lishi mumkin. Ko'pincha o'qitish darajasiga xos metodik usullar hajmini o'qituvchi, murabbiyni ko'proq bilishi ularning faoliyatiga baxo berishda muxim rol o'ynaydi. Tajribasiz o'qituvchilarda ba'zan uslubiyat – metodik usulning tashqi alomatlarini o'zida mujassamlagandek ko'rinishi mumkin.

Ta'limning uslubiyatlariga qo'yilgan umumiy talablar. Har qanday aniq holatdau yoki bu uslubiyatni maqsadga muvofiq holda qo'llash qator talablarga rioya qilishni taqazo etadi:

1. Uslubiyat albatta ilmiy asoslangan bo'lishligi maqsadga muvofiqdir.

2.Qo'yilgan vazifaga o'qitishning uslubiyatini muvofiqligi. Vazifalarning oldindan aniq belgilanmasligi Ta'lim uslubiyatlarini to'g'ri tanlash imkonini bermaydi. Masalan, darsda "kozyol"dan oyoqlarni kerib tayanib sakrashni o'rgatish vazifasi qo'yilgan bo'lsa, uslubiyatni tanlash mumkin bo'lmay qoladi (bo'laklarga ajratish bilan va harakatni to'la bajarish bilan o'qitish metodlariga tayanish mumkin xolos). Nisbatan aniq vazifa, masalan, "kozyol"dan oyoqlarni kerib sakrashda qo'llar bilan "depsinish"ni o'rgatish qo'yilsa, mashqni bo'laklarga ajratish bilan o'rgatish uslubiyatini qo'llashga imkoniyat paydo bo'ladi.

3.Ta'lim uslubiyatini o'qitish jarayonida tarbiyalash xarakterini shakllantirishi. Har bir tanlangan uslubiyat aynan shu harakat faoliyatini o'qitishning faqat samarasini ta'minlash nuqtai nazaridangina baxolanmay, tarbiya vazifalari pozitsiyasi talabiga qarab ham baxolanishi zarur.

4.Uslubiyatlarning qo'llanishi Ta'lim tizimidagi barcha prinsiplarning muvofiqligi va amalda qo'llanilishiga tayanishiga lozimligi. Uslubiyatni aloxida olingan pritsip bilan aloqasini bir tomonlama izoxlash va uni tushuntirishga yo'l qo'yib bo'lmaydi. Masalan: agar o'qituvchi

ko'rsatish uslubiyatini qo'llagan bo'lsa, uni ko'rgazmalilik prinsipiga to'la rioya qilayotir degan xulosamiz noto'g'ri bo'ladi. Ma'lumki, bu prinsip qator uslubiyatlar tizimi orqali qo'llaniladi.

5. O'quv materialining xususiyatlarining muvofiqligi. O'qitish metodlari ma'lum darajada bo'lsada jismoniy mashqlarni turlariga bog'liq bo'lib, ayrim hollarda faqat so'z bilan ifodalashning o'zi kifoya qilsa, nisbatan qiyin vazifalarni hal qilishda esa ko'rsatish uslubiyatini ham qo'llab turishgato'g'rikeladi. Uynaladigan mashqlar, gimnastika, sport va turizm tarzidagi mashqlarni o'qitish o'zining xususiy uslubiyatlariga ega emas. Jismoniy tarbiya uslubiyatlari jismoniy mashqlarning barcha turlari uchun bir xildir. Shu bilan birga bu turlarnin har qaysisi qandaydir darajada bo'lsada, bir xil uslubiyatning usullardan foydalanishga yo'naltirilgan bo'lib boshqalaridan nisbatan ozroq foydalaniladi. Bunday qaramlilik qanchalar kam bo'lsa o'qitish natijasi shuncha yaxshi bo'ladi.

6. O'quvchilar individi va guruxni tayyorgarligini muvofiqligi. Masalan, ayrim harakat faoliyatlarini o'zlashtirishda yaxshi tayyorgarlikka ega o'quvchilar uchun qismlarga ajratib o'rgatish metodini qo'llash maqsadga muvofiq emas, nisbatan tayyorgarligi mavjud bo'lganlari uchun esa bu harakat faoliyatni egallashni yo'llanma beruvchi mashqlar bilan boshlash lozim bo'ladi. So'z bilan ifodalash uslubiyatidan foydalanishda o'quvchilarning umumiy bilimlari darajasi bir muncha yuqori bo'lsa o'rganish jarayoni oson kechadi. Masalan: "vitraj" bo'ylab yugurishni tushuntirishda ularni fizika soxasi bo'yicha bilimiga tayanishimizga to'g'ri keladi va h.k.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Maslyakov V.A. Massovaya fizicheskaya kultura v Vuze. M. Vysshaya shkola. 1991 god.
2. Nurimov R. Futbol. Darslik. Toshkent-2005
3. Normurodov A.N. Jismoniy tarbiya. Ukuv kullanma. Toshkent 2011
4. Баирбеков, А. (2023). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ. Наука и инновации, 2(B2), 565-567